

Een (noppen)band met de natuur?

Eeuwenlang was het rustig in de Vlaamse bossen, Kelten, Romeinen, Oostenrijkers en de occasionele roversbende buiten beschouwing gelaten. Tot zo'n vijftien jaar geleden een spatbordloze terreinfiets aan een succesvolle opmars langs bossen en velden begon. Dieren werden verstoord, wandelaars opgeschrikt en bomen stierven bij bosjes. De wetgever gooide dan ook de bosfietser uit de legaliteit en de bosbeheerder zag dat het goed was. Of is dit een beetje overdreven? Maken noppenbanden of laarzen veel uit als we het over sociale bosfunctie hebben? En is schade en overlast door mountainbikers niet eerder een probleem van perceptie dan wel een reëel probleem? Wederzijdse misvattingen en ongenoegen... Hoog tijd om elkaar eens wat beter te leren kennen...

Mountainbike ontstond in de jaren '70 toen enkele stoere jongens met omgebouwde stadsfietsen van heuvels begonnen te racen. Niet veel later ontdekten bikers dat dit soort fietsen ook bijzonder geschikt waren om op een actieve manier de natuur te verkennen, weg van de drukte van de hedendaagse samenleving. Mountainbiken werd zo al gauw een synoniem voor vrijheid, avontuur en genieten van de weidse natuur, waaraan steeds meer mensen zich overgeven. Het groeiend aantal bikers typeren is geen eenvoudige zaak. De problemen beginnen reeds bij het schatten van het aantal mountainbikers in België. Bikers zijn namelijk, in tegenstelling tot wielertoeristen, veel minder georganiseerd in clubs.

PHILIP LEENEN, JOHAN SEVENANTS,

ADRI AINE, ROBBIE GORIS

Het vrijheidsidee speelt daar zeker in mee, net als het gebrek aan een echte spreekbuis en de mogelijkheid om als individu-eel biker nagenoeg elk weekend ergens te lande een toertocht mee te pikken. Die toertochten zijn voor de gelegenheid door een organisatie uitgepijldde routes met bevoorradings- en extra faciliteiten (douches voor mens en fiets, ...). Deze ritten geven misschien nog het best een (ruw) idee van het relatieve belang van de dikbanders: elk weekend zijn er gemakkelijk 15 à 25 zulke tochten, met telkens enkele honderden tot meer dan tweeduizend deelnemers. Tel daarbij nog de talrijke bikers die op eigen houtje, in kleine groepjes of in clubverband zelf uitgestippelde routes of vaste parcours rijden, en je kan bezwaarlijk nog van een marginale groep spreken. Onder impuls van die alsmar stijgende populariteit wordt de groep bikers ook meer en meer een doorsnede van de hele samenleving, in al haar diversiteit en verscheidenheid. Het aantal mensen met een minder milieuminnende attitude neemt daardoor eveneens toe. Alle bikers over eenzelfde negatieve kam scheren doet evenwel onrecht aan die grote groep goedmenende terreinfietsers die zich blauw ergeren aan het onverantwoordelijke en onrespectvolle gedrag van een beperkte groep mede-bikers en andere onverlaten. De meeste bikers dragen de natuur een zeer warm hart toe en willen niets anders dan zich op hun vrije zondag ontspannen of uitleven in de natuur. Als je vraagt wat hen zo aantrekt in deze sport, dan zullen "contact met de natuur" en "het opzoeken van rust en stilte" nog steeds veelgehoorde antwoorden zijn.

Veel dikbanders leven ook stilzwijgend de MTB-code na. Dit is een wereldwijd aanvaarde gedragscode voor mountainbikers uitgaande van de International Mountain Bicycling Association (IMBA), een organisatie die ecologisch en sociaal verantwoordelijk mountainbiken promoot¹. Aan de basis hiervan ligt het besef dat het gedrag van bikers mee bepaalt in welke mate terreinen in de toekomst voor hen toegankelijk zullen blijven. De mountainbikers die zich aan deze code houden, rijden enkel op toegestane wegen en paden en proberen geen sporen achter te laten. Daarnaast letten ze erop ten allen tijde hun fiets onder controle te houden, om op die manier beter te anticiperen op en rekening te houden met andere bosgebruikers. Ze proberen bovendien de bosfauna zo min mogelijk te verstoren en hun eigen kunnen nooit te overschatten. Deze eenvoudige tips beperken de impact van de sport op de omgeving, zonder afbreuk te doen aan het plezier ervan. Een samenvatting ervan staat op ook de info-borden aan elk BLOSO-parcours.

¹ De IMBA is ook de bezieler van de Trail Maintenance Days die wereldwijd door lokale clubs georganiseerd worden (zie kaderstuk).

Rare vogels, die bikers...

Ondanks de band die mountainbikers hebben met de natuur, wordt deze nieuwe groep bosgebruikers niet altijd even warm onthaald door de traditionele bosgebruikers zoals wandelaars en ruiters. De wetenschap reikt ons verschillende theorieën aan die deze spanningen trachten te verklaren:

- 1) de verschillende groepen bosgebruikers hebben andere verwachtingen ten aanzien van de tijd die ze doorbrengen in het bos;
- 2) spanningen komen voort uit het verschil tussen de perceptie die mensen hebben van het bos en de andere bosgebruikers enerzijds en de reële situatie anderzijds;
- 3) elke aanpassing is moeilijk.

Om het in mensentaal te zeggen: mensen zien in het bos een groen eilandje van rust. Wanneer ze plots geconfronteerd worden met meer bosgebruikers dan verwacht, dan wordt dit ideaalbeeld bruusk verstoord. Als sommige van die andere bosgebruikers bovendien niet geheel dezelfde verwachtingen blijken te koesteren en zich anders gedragen, dan lijkt ontspanning misschien wel verder weg dan ooit en ontstaat er een potentiële broeihaard voor spanningen.

Een andere verklaring bestaat erin dat de verschillende bosgebruikers zich distantiëren van elke andere groep die meer 'technologie' gebruikt om zich voort te bewegen. Op die manier is bijvoorbeeld het onwennige gevoel te verklaren dat veel wandelaars (en bikers) ervaren wanneer een off-roadmotor hen op een veldweg passeert.

Wat ook vaststaat is dat het beeld dat wandelaars en dikbanders van elkaar hebben in grote mate wordt bepaald door de eigen ervaringen en die van anderen uit de 'eigen' groep en dat stereotyperingen schering en inslag zijn. De percepties van en stereotypen over mountainbikers hebben betrekking op het gedrag van bikers enerzijds, en op hun impact op het bos en de aanwezige fauna en flora anderzijds. Maar stemmen die percepties en stereotypen wel overeen met de realiteit? En rechtvaardigen ze een afkerige houding ten overstaan van dikbanders, in zoverre dat ze zelfs een geldige reden worden om de groep mountainbikers te beperken in hun bewegingsvrijheid? Tijd voor een analyse.

Een hardnekkig cliché wil dat dikbanders zich het liefst van al in modder wentelen en naast – eerder dan op – de paden rijden. Niets is minder waar: de doorsnee mountainbiker vraagt bepaald niet om modder, maar schrikt er evenmin voor terug. Elke mountainbike is namelijk een kostelijk stukje precisiemechaniek en een overdosis modder zorgt enkel voor verhoogde slijtage en dito onderhoudskost. Een beetje mountainbiker zal dus eerder rond de plassen rijden dan erdoor, waardoor hij het pad breder maakt op die plaats. Dat probleem verdient meer aandacht, en onderstreept nog maar eens het belang van een degelijk onderhoudsbeleid voor de paden. Hoe je het ook draait of keert, zo'n natte modderplek blijft namelijk altijd een zwakke plek in het pad. Dat dikban-

foto © Robbie Goris

ders het bos letterlijk doorkruisen, is nog zo'n ondoorgrondelijk fabeltje. Al wie het eens geprobeerd heeft, weet meteen waarom: je komt amper vooruit. Vandaar dat bikers de paden prefereren, al waagt een enkeling zich wel eens aan een spectaculair stuk buiten het pad. Samengevat: mountainbikers zoeken weliswaar altijd een uitdagende ondergrond op, maar er is niets uitdagends aan een enkeldiep modderbad, een dik bladerdek of een stok tussen de wielen.

In het spoor van de biker...

Net als alle andere recreatieactiviteiten zoals wandelen en paardrijden, beïnvloedt mountainbiken het milieu. Dat staat als een paal boven water. De vraag is echter of deze sport meer schade veroorzaakt dan andere recreatievormen.

Een aantal studies over de milieu-impact van mountainbikes zijn voorhanden en geven een vrij duidelijk beeld van de invloed die deze vrijetijdsactiviteit heeft op bos, dier en plant in vergelijking met meer traditionele bosrecreatie. Dicht bij huis spitste de Nederlandse Stichting Probos zich op de problematiek toe (zie ook Bosrevue nr. 8) en daarnaast verzamelde de IMBA op haar website een neerslag van alle wetenschappelijke feiten terzake.

Uit de verzamelde onderzoeken blijkt dat mountainbikers geen grotere invloed hebben op paden dan wandelaars, op voorwaarde dat ze niet rond de plassen rijden (en de paden op die manier verbreden) en dat ze niet slippen (op hellingen of in bochten). Op slecht ontwaterde paden is de impact van alle recreanten, en dan vooral van mountainbikers, weliswaar groter, maar die schade is niet onherroepelijk. Daarom stellen sommige onderzoekers dat padontwerp, -aanleg en -onderhoud een veel belangrijkere rol spelen bij de slijtage van een pad, dan het gebruik ervan.

Volgens het Probos-rapport zouden mountainbikers die op de paden blijven bovendien “geen grote versturende invloed hebben op dieren en vogels”. Bosgebruikers die steeds dezelfde paden gebruiken, vertonen immers een voorspelbaar gedragspatroon, iets wat cruciaal is om dieren aan de aanwezigheid van de mens te laten gewennen. Het rapport stelt verder dat “een stille, snelle mountainbiker ... een groter verrassingseffect [kan] veroorzaken dan een wandelaar en ... een grotere actieradius [heeft], [en dat] aan de andere kant, dieren de neiging [hebben] minder snel te vluchten door de korte verstoringstijd.” Dat dikbanders doorgaans stil zijn, hoeft geen betoog: vaak dienen ze hun komst aan te kondigen om wandelaars niet te doen schrikken.

Om de grotere invloed die mountainbiken in bepaalde gevallen toch heeft te beperken, net als de daaruit voortvloeiende conflicten met andere bosgebruikers, reikt Probos een gamma van beheermaatregelen aan. Zij beogen oplossingen die voor alle betrokkenen aanvaardbaar zijn. Eenzijdige en drastische oplossingen zoals het afsluiten van bossen voor dikbanders, worden immers door de meeste bikers als onrechtvaardig beschouwd. Buitensluiten leidt tot onbegrip en frustratie en zet aan tot illegaal fietsen in de bossen, vaak zonder dat de beheerder kan ingrijpen. Bovendien verplaatst het probleem zich naar andere bosgebieden. De ideale oplossing is er dus een die alle bosgebruikers verzoent, zonder de aantrekkelijkheid van de route in het gedrang te brengen.

Eén beproefde oplossing om zowel bikers, beheerders als andere bosgebruikers tevreden te stellen, is de aanleg van vaste routes voor dikbanders, al dan niet gescheiden van de paden voor de andere bosgebruikers. Vaste routes aanleggen blijft ergens wel een tweesnijdend zwaard: dergelijke parcours trekken nu eenmaal extra bikers aan. Daar staat dan weer tegenover dat je het overgrote deel van de dikbanders concentreert op welbepaalde paden, wat meer controle biedt over de situatie.

Patrick Jansen, de man achter het Probos-rapport, raadt daarom aan “te streven naar een duurzame route die weinig onderhoud vergt en interessant is voor mountainbikers”. Want, zo zegt hij: “Alleen uitdagende routes houden mountainbikers op de route.” Wat een route nu juist uitdagend maakt, varieert al naargelang de persoonlijke voorkeuren van de mountainbiker, maar ruwweg de meerderheid van de Belgi-

foto © Adri Haine

“Trail Maintenance Day” van de United Bikers, Diest

Tweemaal per jaar nemen we bij onze “Trail Maintenance Day” het gehele vaste Diestse MTB-parkoers onder handen. We vernieuwen de bewegwijzering waar nodig, en houden een grote schoonmaak: alle zwerfvuil wordt opgeruimd en naar het containerpark gebracht. Concreet werken we samen met de Stad Diest en een aantal andere clubs uit de buurt. We merken in dat onze inspanningen gewaardeerd worden, en hopen dat hiermee een positieve trend is gezet...

sche bikers verkiest een combinatie van onverharde en smalle paden (singletracks) met lange en bredere dreven en lanen en voldoende hoogteverschillen, gekoppeld aan zones die enige rijkunst vergen. Netwerken van meerdere (kleinere) routes, al dan niet verschillend qua afstand en moeilijkheidsgraad, zorgen bovendien voor extra variatie. Een degelijke bewegwijzering is essentieel, terwijl voorzieningen zoals parkeergelegenheid, een afsluitstand voor de fiets, kledruimte,... de kers op de taart vormen. Wie een concreet idee wil krijgen van geslaagde routes, kan bijvoorbeeld eens een kijkje nemen op de BLOSO-parkoers in en rond het Meerdaelwoud. Ook de nieuwe NERO-route in het Zonienwoud (Hoeilaart) is een mooi initiatief.

Het bos door de bomen zien.

Tijd om alles even op een rijtje te zetten. Grosso modo kan gesteld worden dat, ondanks het feit dat het mountainbiken in België enkele jaren geleden een grote boom heeft gekend, en nu nog steeds aan populariteit lijkt te winnen, het de sport duidelijk nog aan een uniform imago ontbreekt. De afwezigheid van een gezaghebbend overkoepelend orgaan, en het uitgesproken individueel karakter van de sport, maken van mountainbikeminnend België een heterogene en moeilijk vatbare groep, die op geen enkel vlak een front vormt. Deze groep bosgebruikers de zwarte piet toeschuiven voor een aantal structurele problemen binnen de Belgische groene ruimte, is niet enkel voorbarig, maar lijkt bovendien onterecht. Bovenstaand artikel toont aan dat mountainbikers, als ze zich aan enkele eenvoudige basisregels houden, niet significant meer schade toebrengen aan het milieu dan andere typische ‘zachte’ recreatievormen, en dat het gebrek aan organisatie geenszins een gebrek aan respect voor andere bosgebruikers inhoudt. Mits de nodige zelfregulering door mountainbikers, voldoende wederzijds respect, begrip, open communicatie en aangepaste beheermaatregelen, hoeft de integratie van mountainbike in het bosgebeuren geen utopische droom te blijven. ■

Bronnen:

www.probos.net – <http://www.imba.com/>
<http://www.imba.com/resources/science/>

Links:

<http://www.mountainbike.be/algemeen/routes.php>
www.zoenk.be – www.unitedbikers.be